

بررسی کنسرسیوم های منابع علمی در ایران و در برخی کشورها

حمید مهدیقلی*
مریم اسدی

چکیده

فناوری اطلاعات قابلیت انتشار اطلاعات را افزایش داده و بر این اساس، کتابخانه ها تجربه های پیشین خود درباره مجموعه سازی، سازماندهی، و اشاعه اطلاعات مورد بازاندیشی قرار داده اند. مجموعه سازی کتابخانه ها در قالب کنسرسیوم ها و شبکه های اشتراک منابع تدبیری است که با توجه به حجم روزافزون اطلاعات اندیشیده شده است. کنسرسیوم کتابخانه ای به گروهی از کتابخانه ها اطلاق می شود که برای همکاری با یکدیگر و معمولاً بر سر اشتراک در خرید منابع توافق کرده اند تا نیازهای مشترک و خاص استفاده کنندگانشان را برآورده کنند. ناشران بین المللی ترجیح می دهند محصولات خود را به مجموعه ها (کنسرسیوم ها) بفروشند تا با کتابخانه ها به صورت جداگانه وارد مذاکره شوند. از سوی دیگر برای هر یک از کتابخانه ها نیز بسیار مقرون به صرفه تر است که نشریات الکترونیکی و پایگاه های اطلاعاتی خود را از طریق کنسرسیوم خریداری کنند. در این نوشته سعی خواهد شد به سابقه کنسرسیوم های منابع علمی دانشگاهی در چند کشور به عنوان نمونه و اختصار پرداخته و سپس سابقه تشکیل کنسرسیوم های کتابخانه ای در ایران همراه با نقاط قوت و ضعف آن نیز مطرح شود.

واقع کاهش بودجه های مجموعه سازی، تغییر در اقتصاد نشر، توسعه فناوری های اطلاعاتی همراه با تاکید بر کیفیت خدمات را می توان باعث حرکت کتابخانه و انجمن های کتابداری به سوی تشکیل کنسرسیوم های کتابداری قلمداد کرد. لازم به ذکر است اهمیت و مزایای کار گروهی به آنجا رسیده که در اجرای پروژه های بزرگ صنعتی در موسسات و شرکتهای مربوطه تاسیس تشکیلات مشترکی تحت عنوان کنسرسیوم برای اجرای پروژه ها ضروری به نظر می رسد. تشکیل کنسرسیوم در حوزه کتابداری پدیده جدیدی نیست و در ابتدا شکل های مختلفی از همکاری ها از قبیل امانت بین کتابخانه ای، فهرستنویسی تعاونی، تهیه فهرستگان ها و فهرست مشترک رایج ترین نمونه هایی بودند که می توان به آن استناد کرد. تاریخ دقیق ورود عبارت «کنسرسیوم کتابخانه ای» روشن نیست اما مفهوم کنسرسیوم به عنوان انجمن یا شریک مدت ها اعتقاد حوزه کتابداری بوده است به طوری که آثار منتشر شده در حوزه کتابداری و اطلاع رسانی نشان می دهد که عبارت کنسرسیوم کتابخانه ای مفهوم جدیدی نیست و آن اشاره به همکاری و تعاون میان کتابخانه ها با هدف اشتراک در خدمات و خرید منابع اطلاعاتی دارد [۵]. در تعریف دیگر کنسرسیوم کتابخانه ای به گروهی از کتابخانه ها اطلاق می شود که برای همکاری با یکدیگر و معمولاً بر سر اشتراک در خرید منابع توافق کرده اند تا نیازهای مشترک و خاص استفاده کنندگانشان را برآورده کنند. در واقع، انگیزه اصلی حضور در کنسرسیوم های کتابخانه ای دو چیز است: در وهله اول، تمایل کتابداران به کار با یکدیگر به منظور تقسیم خدمات و قابل دسترسی کردن فوری اطلاعات و در وهله دوم، رسیدن به یک نظام اقتصادی مقرون به صرفه برای سازمان شان است [۶].

عوامل تشکیل کنسرسیوم ها

چندین عامل برای دور هم بودن و آغاز فعالیت های همکاری در کتابخانه ها موثر بوده است. از این رو می توان عواملی از قبیل افزایش میزان انتشارات، افزایش هزینه نشریات همراه با کمی عرضه پول، رشد تعداد دانشجویان و رشته های دانشگاهی، افزایش تقاضا برای خدمات از سوی مشتریان، نیاز به بهبود مجموعه کتابخانه و خدمات امانت بین کتابخانه ای، ظهور تغییرات در صنعت نشر، رشد سریع فناوری اطلاعات، دسترسی برابر و عادلانه به اطلاعات، کاهش هزینه های عملیات کتابخانه

واژه های کلیدی: کنسرسیوم منابع علمی، ایران، کتابخانه های دانشگاهی، کنسیران

مقدمه

رسالت اصلی کتابخانه های دانشگاهی فراهم کردن امکان دسترسی آسان به اطلاعات علمی و فنی برای پژوهشگران، دانشجویان و اعضای هیات علمی است. به عبارت دیگر کتابخانه های دانشگاهی به عنوان ابزار برای گسترش علم و مجرای ارتباطی در دسترسی به اطلاعات چاپی و الکترونیکی نقش مهمی را ایفا می کنند. به منظور دست یافتن به رسالت بیان شده در بالا و نیز با افزایش انتشار الکترونیکی منابع اطلاعاتی به صورت دیسک های نوری و اینترنتی به نظر می رسد تاسیس کنسرسیوم های کتابخانه ای^۱ به عنوان یکی از ابزارهای توانا و موثر برای کتابخانه های دانشگاهی ضروری است. به طوری که درست در زمان ورود رایانه ها و نظام های خودکار به کتابخانه ها در دهه های ۶۰ و ۷۰ قرن بیستم شاهد رشد قابل ملاحظه چنین موسساتی (کنسرسیوم کتابخانه ای) هستیم. در

بودجه مرکزی، انتخاب منابع برای اخذ مجوز، فعالیت های توسعه ای، همکاری با شبکه های کتابخانه ای و نیز با سایر فعالان مهم در صحنه ملی و بین المللی است. الگوی تامین بودجه این برنامه براساس بودجه متمرکز از وزارت آموزش و پرورش و بودجه خود اعضای کنسرسیوم است. در اولین سالها بودجه دولتی تنها به دانشگاهها اختصاص داشت اما در حال حاضر کتابخانه های عمومی و پلی تکنیک نیز بودجه دولتی را دریافت می کنند.

کنسرسیوم شامل ۳ کارگروه است: ۱) گروه سازماندهی که وظیفه تهیه خط مشی، برنامه ریزی راهبردی، ترسیم برنامه های سالانه و ارزیابی نتایج را دارد. این گروه شامل مدیران رده بالایی از دانشگاهها، پلی تکنیک و مراکز تحقیقاتی و کتابخانه هایشان، کتابخانه های عمومی، وزارت آموزش و پرورش و کاربران نهایی هستند. ۲) گروه کنسرسیوم که وظیفه انجام امور اجرایی را دارد و از مدیران کتابخانه ها تعیین می شوند. ۳) گروه های تخصصی در حوزه های مختلف علوم و فناوری که علائق کاربران در گروه های تخصصی را مورد بررسی قرار می دهند. در مجموع وظیفه اصلی گروه های نامبرده ارائه پیشنهاد درباره منابعی است که قرار است در آینده خریداری و نیز توسعه خدمات پورتال ملی کتابخانه الکترونیکی^۶ در سطح سازمان است. به طوریکه پورتال مذکور امکان ارائه خدمات متمرکز برای کتابخانه های عضو را بخوبی فراهم می کند. گرچه تصمیمات نهایی از سوی کتابخانه ملی اتخاذ می شود اما سازماندهی کنسرسیوم در این ۳ سطح (گروه) تضمین می کند که تمام اعضای کنسرسیوم می توانند نظر خود را بیان کرده و در تصمیمات مشارکت داشته باشند. در سال ۲۰۰۵ فاین ای. لیب اجازه نامه های شامل ۱۹۵۰۰ عنوان مجله الکترونیکی، ۲۳۰ پایگاه اطلاعاتی و ۲۵۰۰۰ کتاب الکترونیکی، کتاب مرجع و حتی نرم افزار امضا کرد (جنول^۱). مجموعه به وجود آمده از طریق فاین ای. لیب ۸۴ درصد مجموعه های الکترونیکی مورد نیاز دانشگاه های فنلاند را پوشش می دهد. بنابراین کنسرسیوم مذکور نقش مهمی در تهیه منابع الکترونیکی برای کاربران دانشگاهها دارد. در نظرسنجی که از طریق فاین ای. لیب صورت گرفته نشان می دهد مجموعه یاد شده نیاز اطلاعاتی اکثر کاربران را به خوبی برآورده کرده است [۳].

عضو، فشار بر فراهم کنندگان اطلاعات خصوصا ناشران برای پیشنهاد بهترین قیمت تغییر در الگوهای تجاری خرید نسخه های الکترونیکی نشریات و دسترسی به آنها از طریق فناوری ها یعنی وب را به عنوان مهمترین عوامل در تشکیل کنسرسیوم ها بر شمرد. به این ترتیب در ۲ دهه اخیر به دلیل عرضه روزافزون منابع علمی به صورت الکترونیکی لزوم ایجاد و تشکیل کنسرسیوم تامین اینگونه منابع را هم از سوی ناشران و هم از سوی کتابخانه ها بصورت یک ضرورت بر آورده است. به طوری که مزیت تشکیل اینگونه کنسرسیوم ها برای کتابخانه ها استفاده از تخفیفها روی قیمت ها، عقد توافق نامه های مطمئن، محکم و قانونی تر و انجام مذاکرات متمرکز بر شمرد و مزیت برای ناشران عرضه محصول خود در بازار بزرگ تر، کاهش تعداد مکاتبات با دانشگاهها و اطمینان بیشتر از دریافت هزینه اشتراک دانست. در ادامه به معرفی برخی از کنسرسیوم های کتابخانه ای به صورتی موجز در چند کشور پرداخته خواهد شد تا از یک سو با شناخت و آگاهی با وضعیت کنسرسیوم های کتابخانه ای در جهان، چشم اندازی برای بهبود و توسعه کنسرسیوم های کتابخانه ای در ایران از سوی دیگر فراهم کند.

کنسرسیوم در فنلاند (فاین ای. لیب)^۲

برنامه ملی کتابخانه الکترونیکی فنلاند یا فاین ای. لیب از سوی وزارت آموزش و پرورش فنلاند در سال ۱۹۹۷ ارائه شد. هدف این برنامه در طول اولین سال های فعالیتش حمایت از آموزش عالی و پژوهش در فنلاند بود. اما بعدها هدف اصلی آن افزایش میزان اطلاعات الکترونیکی قابل دسترس برای کاربران، بهبود بازیابی اطلاعات از اینترنت و در برنامه سال ۲۰۰۴ تاکید بر دسترسی به اطلاعات برای هر فرد بوده است.

در واقع این برنامه کنسرسیومی با ۱۰۸ عضو است و تمام دانشگاهها، پلی تکنیک و کتابخانه های عمومی و نیز ۳۶ موسسه تحقیقاتی عضو کنسرسیوم فاین ای. لیب هستند. در فاصله زمانی سال های ۹۹-۱۹۹۷ انجام فعالیتهای اداری در این برنامه ماهیت پروژه ای داشته اما از سال ۲۰۰۰ به بعد انجام این فعالیتها جزو لاینفک فعالیت های کتابخانه دانشگاه هلسنکی^۲ یا کتابخانه ملی فنلاند شد. دستورالعمل این کنسرسیوم که در سال اول تنظیم شد شامل عقد قرارداد، تامین

جدول ۱: آمار مهم کنسرسیوم فاین ای. لیب در ۲۰۰۵ [۳]

شاخص ها	ارقام اصلی
هزینه کل	۱۲ میلیون یورو
نوع بودجه بندی	بودجه بندی متمرکز
حاکمیت	امضای صورتجلسه جمعی برای پورتال و عقد قرارداد
میزان اشتراک / خرید	۱۹۵۰۰ عنوان مجله الکترونیکی، ۲۳۰ پایگاه و ۲۵۰۰۰ کتاب الکترونیکی
اعضا	۱۰۸ عضو شامل دانشگاهها و دانشگاههای فنی، کتابخانه های عمومی و کتابخانه های پژوهشی
میزان استفاده	۳/۷ میلیون مقاله

کنسرسیوم در یونان (هیل لینک)

هیل لینک به عنوان یکی از ۴ خطی مشی عملیاتی پروژه ای است که از سوی وزارت آموزش و پرورش یونان و با حمایت اتحادیه اروپا تاسیس شد. هدف پروژه توسعه همکاری در بین تمام کتابخانه های دانشگاهی یونان بود. هیل لینک کارش را در سال ۱۹۹۸ با امضا اولین توافقنامه با الزویر برای دسترسی به مجلات الکترونیکی در ScienceDirect آغاز کرد. بیشتر توافقاتها در سال ۱۹۹۹ امضا شدند و به این ترتیب به اعضایش امکان دسترسی به ۳۵۰۰ مجله تمام متن را داد. در طول ۲ سال اول فعالیت اعضا کنسرسیوم مجبور بودند تا اشتراک نسخه های چاپی نشریات خود را با ناشران مذکور حفظ کنند، در حالی که هزینه اضافی در ارتباط با اجازه نامه ناشر را کنسرسیوم بر عهده گرفت. در سال ۱۹۹۸ تنها ۶ موسسه از ۲۴ موسسه دانشگاهی توانستند بیش از ۸۰ درصد کل اشتراک های چاپی خود را حفظ کنند. در سال ۲۰۰۱ تمام اعضا بدهی به بار آورده و نتوانستند دیگر اشتراک های چاپی را حفظ کنند و در نتیجه مجبور شدند تا بر طبق اجازه نامه های ناشر نشریات خود را حفظ کنند.

بعد از آن شورای رؤسای دانشگاه های یونان تصمیم گرفتند که کنسرسیوم باید به سوی قراردادهای صرفا الکترونیکی با حذف اشتراک های چاپی برای مجلات الکترونیکی قرینه حرکت کند. همچنین یک نسخه چاپی از نشریات خریداری و در «مرکز مدارک ملی» نگهداری شود و هزینه آن متناسب با بودجه

دولتی هریک از اعضا توسط آنها تامین شود. شورای رؤسای دانشگاهها پیشنهاد کرد که سهم مالی هر یک از دانشگاهها توسط وزارتخانه برداشته و به سازمان متمرکز (کنسرسیوم) داده شود تا هزینه اجازه نامه های ناشران را پوشش دهد. با شروع سال ۲۰۰۳ کنسرسیوم قراردادهایی با ۱۲ ناشر امضا کرد و به اعضایش امکان دسترسی به ۷۵۰۰ مجله تمام متن و معتبر داد. در نوامبر ۲۰۰۴ دولت قول داد تا تامین بودجه مرکزی را برای ۵ سال آینده تا ۲۰۰۹ ادامه دهد. هیل لینک دارای ساختاری غیرحقوقی است. تماما موسسات عضو شراکت نامه ای را با موسسه معین امضا کرده اند. این موسسه از سوی یک هیات حاکمه متشکل از نمایندگان ۳۴ عضو اداره می شود و رئیس این هیات اجازه ۶ توافقنامه های اجازه استفاده را دارد. کمیته اجرایی ۵ نفری از طریق هیات منصوب می شود و مسئولیت انجام مذاکرات و اداره کنسرسیوم را دارد. ۲ کارمند تمام وقت (یکی مدیر سیستم و دیگری کتابدار) وجود دارد که پورتال کنسرسیوم را روزآمد نگه داشته و سئوالات جاری اعضا را پاسخ می دهند. حقوق دو کارمند از پروژه (کنسرسیوم) پرداخت می شود. جدول ۲ آمار مهم کنسرسیوم هیل لینک را نشان می دهد. اعضا آن شامل تمام موسسات دانشگاهی دولتی یونان و به علاوه تعداد زیادی از موسسات پژوهشی است. هدف اصلی آن امکان دسترسی تمام جامعه دانشگاهی و پژوهشی یونان به مجلات الکترونیکی تمام متن است و این بدین معنی است که تمام اعضا دسترسی برابر به محتوی تمام متن را داشته باشند [۳].

جدول ۲: آمار مهم کنسرسیوم هیل لینک در سال ۲۰۰۵ [۳]

اعضا	۶۰ دانشگاه و موسسه پژوهشی
حاکمیت	امضا صورتجلسه جمعی
نوع بودجه بندی	بودجه مرکزی توسط وزارتخانه آموزش
خدمات	عقد قرارداد (Licensing) و مدیریت و توسعه پورتال
میزان اشتراک / خرید	۹۰۰۰ عنوان مجله الکترونیکی
ایجاد آرشیو	علاوه بر داشتن حق دسترسی دائمی، یک نسخه چاپی از مجلات در «مرکز مدارک علمی» خریداری و نگهداری می شود

کنسرسیوم در روسیه (نیکون)

نیکون کنسرسیومی ملی در حمایت از دسترسی به اطلاعات الکترونیکی است [۳]. نیکون شامل ۱۸۱ سازمان در سال ۲۰۰۵ بود. در میان آنها سازمانها، دانشگاهها، کتابخانه های عمومی، موسسات پژوهشی و سایر سازمان های غیرتجاری دیده می شود. هدف اصلی کنسرسیوم امکان دسترسی به منابع اطلاعات علمی از طریق اینترنت برای سازمان های روسی بوده است (جدول ۳). سرمایه کنسرسیوم براساس منابع مالی چند مجرا متشکل از حق

عضویت کتابخانهها، بودجهای از وزارتخانه فرهنگ و کمکهایی از سازمان های متنوع، موسسه جامعه باز^۲ و بنیاد فورد است. تمام بودجهها به حساب کنسرسیوم واریز و توسط آن کنترل می شود. کنسرسیوم نیکون دارای موجودیت قانونی است و براساس قانون فدراسیون روسیه در نوامبر ۲۰۰۲ ثبت شده است. ابتدا با همکاری ۵ موسسه شامل کتابخانه ایالت روسیه، کتابخانه ملی روسیه، کتابخانه ادبیات خارجی، کتابخانه پوشکین و فدراسیون حمایت از اطلاعات علمی تاسیس شد. تمام

خارجی هستند، کنسرسیوم کمک می کند تا مشکلات قانونی در ارتباط با سازگاری مجوزها با قانون روسیه حل شود. نتایج اصلی نیکون افزایش چشمگیر در دسترسی به منابع الکترونیکی برای سازمان های روسیه و رشد مداوم تعداد کاربران است. در سال ۲۰۰۴ قراردادهایی با چندین ناشر و با چندین فراهم کننده منابع روسی زبان امضا شد^۲ تعداد کل مجلات قابل دسترس از طریق قراردادهای نیکون در حدود ۱۰۰۰۰ مجله الکترونیکی است. کنسرسیوم نیکون سازمانی منحصر به فرد در روسیه است و بسیار به توسعه جامعه اطلاعاتی و تساوی دسترسی اطلاعات در جامعه کمک می کند.

اعضای کنسرسیوم امضا کرده که در آن بودجه ها و روش های پرداخت نیز تعیین شده است. یکی از اهداف مهم نیکون تشویق به استفاده از منابع الکترونیکی در سازمان های عضو است. کاربران روسیه ای هنوز به استفاده از منابع الکترونیکی عادت نکرده اند و تا اندازه های بی میل و همچنین فاقد مهارت های لازم برای استفاده از این منابع است. خدمات اصلی که کنسرسیوم به اعضایش ارائه می کند شامل مذاکره در خصوص مجوزها با قیمت گذاری خوب و در شرایط قانونی است و در برخی موارد، به اجازه نامه های ناشر در مجموع رایگان دسترسی می یابند. از آنجایی که اکثریت فراهم کنندگان

جدول ۳. آمار مهم کنسرسیوم نیکون در سال ۲۰۰۵ [۳]

شاخص ها	ارقام اصلی
هزینه کل	به طور تقریبی یک میلیون یورو
نوع بودجه بندی	بودجه مرکزی، کمک های مالی و صورت حساب های اعضا
اعضا	۱۸۱ عضو (۱۰۴ دانشگاه، ۸۴ موسسات آموزشی، ۳۷ کتابخانه های عمومی، ۶ سایر موسسات)
حاکمیت	شورای همکاری، توافقنامه ها
خدمات	عقد قرارداد، آموزش
میزان اشتراک / خرید	حدود ۱۰ هزار عنوان نشریه الکترونیکی،
میزان استفاده	حدود یک میلیون

کنسرسیوم در انگلستان

انگلستان دارای طیفی از کنسرسیوم های کتابخانه ای، از کنسرسیوم های منطقه ای تا کنسرسیوم های رشته مدار تخصصی و کنسرسیوم های ملی است که بر منابع الکترونیکی تاکید دارد. این کنسرسیوم ها به روشهای گوناگون تشکیل و مدیریت می شوند. برخی از آنها کنسرسیوم های سنتی هستند که از گروه معینی از کتابخانه ها برای افزایش خدمات به کاربران به عنوان نمونه تهیه منابع، آموزش و رشد کارکنان و تفاهم های دسترسی ۲ جانبه با هم همکاری می کنند. سایر کنسرسیوم ها خصوصاً کنسرسیوم های ملی یا آزادی هستند که با عرضه کنندگان بر مبنای ملی مذاکره می کنند.

نمونه ای از کنسرسیوم منطقه ای سنتی کتابخانه های دانشگاهی شمال غربی (نوال)^۴ است که تمام کتابخانه های آموزش عالی، دانشگاه و کالج های انگلیسی در آن شرکت دارند. در انگلیس کنسرسیوم های رشته مدار موفقیت تر بوده اند. نمونه ای از چنین کنسرسیوم هایی، کنسرسیوم کتابخانه های مستقل بهداشتی در لندن است. این کنسرسیوم در حال حاضر دارای ۲۵ عضو است که به بیش از یک میلیون کاربر خدمات ارائه می کند و شامل کتابخانه های مهمی مانند کتابخانه انجمن پزشکی بریتانیا، سازمان های اطلاع رسانی عمومی مانند موسسه برنامه ریزی خانواده موسسات پژوهشی مانند موسسه پژوهشی سرطان بریتانیا و

موسسات بهداشتی مهم مانند خدمات آزمایشگاهی بهداشت عمومی است. نوع دیگر و نسبتاً متفاوت از کنسرسیوم ها در انگلیس کنسرسیوم کتابخانه های پژوهشی است که در ابتدا بر خرید منابع تاکید نکرده است. رسالت بیان شده CURL افزایش توانایی کتابخانه های پژوهشی برای سهم شدن در منابع برای بهره مندی جامعه پژوهشی محلی، ملی و بین المللی است. رسالت دیگر این کنسرسیوم انجام پژوهش مشارکتی، حمایت و ایجاد قراردادهای راهبردی برای حمایت از پژوهش است. اعضا آن متشکل از کتابخانه های پژوهشی مهم در انگلستان، کتابخانه های ملی اسکاتلند و والاس، کتابخانه ترینیتی کالج دابلین و ۲۲ دانشگاه دیگر و متخصصان کتابخانه های پژوهشی و در مجموع ۲۸ عضو است. علاوه بر کنسرسیوم های تخصصی و منطقه ای، انگلستان دارای سازمان هایی است که به صورت کنسرسیوم (خصوصاً در رابطه با خرید) در سطح ملی فعالیت می کنند. در این زمینه سازمان Eduserv chest است که به عنوان سازمانی غیرانتفاعی در نقش «کلوب خرید» انجام وظیفه می کند و به لحاظ تجاری برای قابل دسترس ساختن منابع الکترونیکی در جوامع پژوهشی و آموزشی انگلیس و نیز موسسات خارج از انگلیس در کشورهای مختلف اسکانیدیناوی و جمهوری ایرلند مذاکره می کند. هدف این سازمان مذاکره درباره منابع الکترونیکی و مدیریت منابعی است که مورد تقاضای جامعه استفاده کننده است.

پایگاه رسید که برای ScienceDirect با مشارکت ۶۲ دانشگاه/ مرکز بیشترین تعداد و برای ebrary با مشارکت ۷ دانشگاه کمترین تعداد بوده است. تعداد کتابخانه های دانشگاهی در انکس در سال ۲۰۰۴ به ۷۸ دانشگاه/ مرکز رسیده است که هر یک در حداقل یک قرارداد کنسرسیومی شرکت کردند. این کنسرسیوم عضو ائتلاف بین المللی کنسرسیوم های کتابخانه های (انکس)^۳ نیز شده و از آن بهره مندی خوبی داشته است.

اساس انکس عبارتست گروهی متشکل از کتابخانه های دانشگاهی ترکیه که داوطلبانه جمع شده و بصورت مشترک در منابع الکترونیکی مورد نیاز سرمایه گذاری نموده اند. مدیریت کلی انکس به عهده « کمیته اجرایی » است که متشکل از مدیران ۸ موسسه از ۱۲ موسسه بنیان گذار می باشند. در این کمیته نمایندگان شاخص ها ارقام اصلی نوع بودجه بندینیر متمرکز حاکمیت « کمیته اجرایی »، متشکل از مدیران ۸ موسسه از ۱۲ موسسه بنیان گذار میزان اشتراک / خرید ۲۵ پایگاه که SD با ۶۲ عضو بیشترین مشارکت و ebrary با ۷ عضو کمترین اعضا ۷۸ عضو شامل دانشگاه های دولتی و خصوصی میزان استفاده بیش از ۷ میلیون مقاله ۴ منطقه جغرافیایی ترکیه که شامل تمام دانشگاه های بزرگ و کوچک و دولتی و خصوصی می شود حضور دارند. امور کمیته اجرایی را دبیر انکس هماهنگ می کند و او که در مقام ریاست انکس قرار داشته و ریاست نیز توسط کمیته اجرایی از میان اعضا انتخاب می شود. هر عضو کمیته اجرایی با چندین ناشر یا کارگزار طرف انکس در ارتباط است و این عضو یک یا چند همکار برای کمک خواهد داشت. همه اعضا اطلاعات لازم را بطور مرتب به دبیر انکس ارائه می دهند. همچنین در کمیته اجرایی کار گروه هایی هم در نظر گرفته شده که روی مسائل مختلف کمیته کار می کنند [۴].

در حال حاضر chest طیف وسیعی از منابع الکترونیکی شامل پایگاه های اطلاعاتی چکیده مجلات الکترونیکی تمام متن و کتابهای الکترونیکی و دوره ابزارها قابل دسترس می کند. قراردادهای برای یک دوره ۳ یا ۵ ساله است که تمام دانشجویان و کارکنان در یک سازمان از این منابع در محل دانشگاه استفاده می کنند و پرداخت ها از طریق شماره حساب تکی و سالانه به Eduserv chest است. سازمان اصلی در کنسرسیوم های خرید در بریتانیا کمیته مشترک نظام های اطلاعاتی^۶ است که از سوی شورای تامین بودجه آموزش عالی تاسیس شد. JISC دارای اختیارات وسیعی است به طوری که کمیته مذکور در شبکه رایانه ای آموزش عالی یعنی جانت^۷ و نیز در توسعه فناوری و زیرساختها برای حمایت از آموزش، تحصیل و پژوهش مسئولیت دارد. بودجه JISC برای محتوا و خدمات فقط ۱۰ میلیون پوند است. ۶ گروه کاری در این کنسرسیوم وجود دارد و اعضا آن از جامعه آموزشی هستند. قالب های اطلاعاتی که این کنسرسیوم دربرمی گیرد شامل مجلات، کتابهای الکترونیکی، عکس ها، تصاویر متحرک و صداها، داده های جغرافیای مکانی و منابع آموزشی است. طیفی از الگوهای اقتصادی از سوی JISC برای قابل دسترس ساختن گسترده منابع الکترونیکی و تاخدا مکنان جامعه آموزشی مورد استفاده قرار می گیرد که این الگوها بسته به نوع مدرک تعیین می شود [۳].

کنسرسیوم در ترکیه (انکس)

در سال ۱۹۹۹ رسماً « کنسرسیوم انکس » با شرکت یک دانشگاه دولتی و سه دانشگاه خصوصی با خرید اشتراکی دو پایگاه فعالیت خود را آغاز کرد. سالهای بعد به تدریج دانشگاه ها و موسسات پژوهشی دیگر به آن پیوستند و تعداد پایگاه های علمی نیز افزایش یافت در سال ۲۰۰۴ تعداد پایگاهها مورد اشتراک جمعا^۸ به ۲۵

نوع بودجه بندی	غیر متمرکز
حاکمیت	« کمیته اجرایی »، متشکل از مدیران ۸ موسسه از ۱۲ موسسه بنیان گذار
میزان اشتراک / خرید	۲۵ پایگاه که SD با ۶۲ عضو بیشترین مشارکت و ebrary با ۷ عضو کمترین
اعضا	۷۸ عضو شامل دانشگاه های دولتی و خصوصی
میزان استفاده	بیش از ۷ میلیون مقاله

قرار داشته است. مهمترین چالش جاری این کنسرسیوم تصمیم گیری روی نحوه حاکمیت انکس است. تا به حال بر این اساس بوده است که تنها هر دانشگاه شخصیت قانونی داشته و می تواند برای خرید کتابخانه خود بودجه اختصاص داده و وارد قرارداد شود. به این ترتیب پیشنهاد شده برای بدست آوردن به بودجه متمرکز و تنها اخذ یک صورت حساب برای هر پایگاه لازم است انکس شخصیت قانونی مستقل پیدا کند. از این رو مدل هیل لینک (کنسرسیوم یونان) برای کنسرسیوم ترکیه مفید به نظر رسید (جدول ۴).

چالش کنسرسیوم انکس نداشتن بودجه مرکزی است. حتی اگر انکس در یک مجرای رسمی و قانونی شکل می گرفت برای تامین بودجه متمرکز هیچ ضمانتی نبود. بنابراین آنها به بودجه و مشارکت داوطلبانه اعضا متکی و برای هر یک از طرف فروشنده به صورت جداگانه صورت حساب صادر می شود. برای افزایش تعداد انتشارات (مقالات) علمی، دولت ترکیه سرمایه گذاری زیادی در دهه اخیر انجام داده است. در سال ۲۰۰۲ طبق سایت ISI، ترکیه با انتشار ۸۳۲۲ مقاله در رتبه ۲۲ جهانی قرار گرفته در حالی که در سال ۱۹۸۲ در رتبه ۴۰ ام

کنسرسیوم در چین (کالیس)^{۱۱}

چین دارای بیش از ۱۹۰۰ دانشگاه و کالج و تقریباً ۵ میلیون دانشجوی تمام وقت است. وزارت آموزش و پرورش چین، بعد از تامین بودجه سرتاسری، در سال ۱۹۹۶ تصمیم گرفت تا نظام خدمات عمومی منابع یا کتابخانه دانشگاهی و نظام های اطلاعاتی چین (کالیس) را تاسیس کند. در ابتدا کنسرسیوم کتابخانه ملی دانشگاهی از سوی دولت چین، تحت رهبری وزارت آموزش و پرورش تاسیس شد. رسالت و هدف کالیس تشویق، حفظ و بهبود اشتراک منابع کتابخانه، تامین بودجه متمرکز دولت در طرح کتابخانه پیشرفته و ایجاد نظام های اطلاع رسانی یکپارچه در میان دانشگاه هاست. کنسرسیوم مذکور در نظر دارد تا زیرساختی برای اشتراک منابع ایجاد نماید و کارکردهای اشتراک منابع متعدد را در میان کتابخانه های عضو به خدمت بگیرد. در مرحله اول کالیس از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۰ زمان بندی شد اما تا پایان سال ۱۹۹۸ عملیاتی نشد. در طول این دوره چارچوب اشتراک منابع در میان ۱۰۰ کتابخانه دانشگاهی برتر چین ایجاد شد. در طول مرحله دوم کالیس سال های ۲۰۰۱ تا ۲۰۰۵ را پوشش داد، زمانی که اهداف عینی برای توسعه کتابخانه دیجیتال دانشگاهی و گسترش خدماتش برای تمام ۱۰۰۰ دانشگاه در چین تعریف شد. در طول مرحله اول، کالیس دو شبکه خدمات اطلاعاتی و شبکه منابع اطلاعاتی تاسیس کرد که در مرحله دوم ادامه و توسعه یافت. شبکه خدمات اطلاعاتی شامل ساختار خدماتی در ۳ سطح^{۱۲} و در ۲ چارچوب نرم افزاری و سخت افزاری است و شبکه منابع اطلاعاتی شامل پایگاه های اطلاعاتی است که در داخل سازمان ایجاد شده و برخی از پایگاه ها که از جای دیگر و از خارج سازمان فراهم شده است (جنول^{۱۳}).

ساختار سطوح شبکه اطلاعاتی شامل مراکز اطلاع رسانی ملی، مراکز اطلاع رسانی منطقه ای و کتابخانه های عضو است. در اولین سطح چهار مرکز اطلاع رسانی ملی در ۴ منطقه عمومی قرار دارند که وظیفه فراهم آوری اطلاعات در سطح ملی را بر عهده دارند. دومین سطح شامل ۷ مرکز اطلاع رسانی منطقه ای است و آنها با مراکز ملی، و سایر مراکز منطقه ای همکاری دارند. سطوح یک و دو یعنی مراکز اطلاع رسانی ملی و منطقه ای تحت حمایت دانشگاه های چین قرار دارند و مستقیماً به مرکز مدیریتی کالیس پاسخگو است. سومین سطح کتابخانه های عضو هستند که به ۸ گروه با توجه به محل شان تقسیم می شود. هر کدام از کتابخانه ها از سوی مرکز اطلاع رسانی منطقه ای به جز کتابخانه های عضو در چین شمالی کنترل و نظارت می شوند. کالیس کار خود را با ۶۱ عضو آغاز کرد. ۱۳۴ عضو دیگر تا پایان مرحله اول اضافه شدند و در حال حاضر جمعا بیش از ۳۰۰ کتابخانه به عضویت کالیس درآمدند. خرید یکپارچه پایگاه های اطلاعاتی کارکرد اصلی کالیس است که در آن امکان مذاکره برای پایگاه ها به نفع کتابخانه های عضو فراهم شده و نیز باعث گرفتن تخفیف های قابل توجه در این زمینه شده است. در شروع مرحله اول کالیس تنها به ۲ پایگاه اطلاعاتی وارداتی به چین دسترسی داشت و در پایان مرحله اول این تعداد به ۹۱ پایگاه افزایش یافت که فراتر از هدف آنها که تنها ۲۶ پایگاه بود است. در حال حاضر، تعداد پایگاه های تحت اشتراک بیش از ۱۶۰ پایگاه

و بیش از ۱۲۰۰۰ مجلات الکترونیکی است. منابع تحت اشتراک شامل پایگاه های چکیده و نمایه تمام متن، مجلات الکترونیکی است. چندین الگو برای پایگاه های اطلاعاتی تحت اشتراک و دسترسی به منابع برای کاهش قیمت و افزایش سودمندی از این منابع مورد استفاده قرار گرفت. اولین پایگاه تحت اشتراک کالیس Science online بود که هم اکنون دارای یک مجوز ملی در چین است. بزرگترین کنسرسیومی که از سوی کالیس سازماندهی شد مجلات الکترونیکی Springer با ۴۹۵ کتابخانه است. پایگاه Kluwer یکی از ارزاترین پایگاه های خریداری شده و برای هر کتابخانه عضو کمتر از ۱۰۰۰ دلار برای دسترسی به آن در هر سال تعیین نشده است. علاوه بر منابع خارجی، کالیس تعدادی از منابع داخلی را ایجاد کرده تا در اشتراک منابع را در میان کتابخانه های عضو تشویق کند. پایگاه های اطلاعاتی، فهرست های مشترک پایگاه چکیده پایان نامه ها، پایگاه نشریات جاری چین، پایگاه های رشته های اصلی و پایگاه راهبری منبع الکترونیکی مهمترین پایگاه های خود تولید شده هستند که از سوی کالیس در مرحله اول ایجاد شده است [۷].

کنسرسیوم در ایران (کنسیران)

در حالیکه سابقه تشکیل کنسرسیوم در جهان به چهار دهه قبل بر می گردد، ایده کنسرسیوم های اطلاعاتی در ایران نیز جدید نیست و در قالب طرح ها و شکل های مختلفی از همکاری بین کتابخانه های دانشگاهی وجود داشته است. طرح تامین مندرک در سال ۱۹۹۸ توسط وزارت علوم راه اندازی شد و تا سال ۲۰۰۱ ادامه یافت. در این طرح سه موسسه دانشگاه تهران، تربیت مدرس و کتابخانه منطقه ای علوم و فناوری در زمینه همکاری در حوزه فراهم آوری مجلات خارجی و عرضه مقالات و خدمات تحویل مندرک و نیز فراهم آوری دسترسی به پایگاه های الکترونیکی مأموریت داده شد.

پروژه مذکور به بیش از ۶۰ موسسه دانشگاهی در ایران خدمات ارائه کرد و دسترسی نزدیک به ۴۰۰۰ مجله علمی و ۵۰ پایگاه اطلاعاتی پیوسته را مهیا کرد [۱۲]. همزمان با طرح تامین مندرک علمی وزارت علوم در سال ۲۰۰۰ بدلیل کاهش قیمت نفت و کمبود ارز تخصصی، مدیریت وقت دفتر تجهیزات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری را بر آن داشت تا به منظور استفاده بهینه از ارز موجود با ارائه طرحی، که اقتباسی از خرید متمرکز نشریات دانشگاه تهران بود اقدام به خرید یکپارچه نشریات و منابع الکترونیکی مورد نیاز همه دانشگاه ها و مراکز آموزشی پژوهشی تحت پوشش کند. در این خرید تقریباً اکثر پایگاه های نمایه و چکیده مقاله رشته های مختلف از طریق سیلورپلاتر و CSA، Ebsco در دسترس دانشگاه ها قرار گرفت. همچنین قرارداد سه ساله ای با الزویر برای دسترسی به ۱۲۰۰ عنوان که مورد درخواست ۱۵ دانشگاه ایران بود امضا شد.

وزارت علوم تحقیقات و فناوری با همکاری برخی از دانشگاه های پیشرو کشور در سال ۲۰۰۱ شورای سیاست گذاری و برنامه ریزی منابع اطلاعاتی را تاسیس کرد [۱]. دانشگاه های ایران ۷ نماینده در این شورا منصوب کردند. ایجاد این شورا

مذاکرات خرید به صورت کاملاً جمعی و متمرکز و با پشتوانه مشوران حقوقی دفتر وزارت علوم بود که موفق شد مجوزهای بزرگ ترین ناشر بین المللی یعنی الزویر را پس از اعمال تغییرات که از ناشر خواسته شده بود مستقیماً با ناشر امضا نماید و اولین بخش تجمیع شده دانشگاهها مستقیماً به حساب ناشر و نه حساب های کارگزاران مستقر در دوی پدراخت شود. کار مثبت دیگری که در شورای ۱۳۸۵ انجام شد آغاز بحث درباره عضویت پژوهشگاههای خارج از وزارت علوم و تثبیت اینکه همه موسسات علمی پژوهشی ایران می‌توانند از طریق کنسرسیوم خرید کنند. در مجموع این فعالیت ها با شرکت نمایندگان دانشگاهها، مدیریت پشتیبانی امور پژوهشی وزارت علوم تحقیقات و فناوری و شورای سیاست‌گذاری تامین منابع علمی در ساختار کنسرسیوم ادامه دارد. لازم به ذکر است حجم خرید سالانه مشترک دانشگاهها در قالب کنسرسیوم هم اکنون بالغ بر ۸ میلیون دلار است که نیاز به افزایش آن از سوی دانشگاهها وجود دارد ولی به خاطر محدودیت‌های کاری و چالشهای موجود در همین حد باقی مانده است (جدول ۵). انتخاب منابع علمی برعهده هر دانشگاه بوده و هر دانشگاه وظیفه دارد حق اشتراک خود را برای پایگاه مورد تقاضا از طریق کنسرسیوم به ناشر بپردازد.

و وظایف ۷ نماینده دانشگاهی آن به عنوان رابطان سایر دانشگاهها طی نامه ای از سوی مدیر کل دفتر به روسای دانشگاهها و مراکز پژوهشی اعلام شد. در سال ۱۳۸۲ طی نشست نمایندگان دانشگاهها در مشهد، هیات موسس برای تدوین اساسنامه و پی گیری ثبت آن انتخاب شدند. پیش نویس اساسنامه ای پس از چند ماه حاضر شد و با عنوان «کنسیران» (کانون کتابخانه‌های دانشگاهها و مراکز پژوهشی ایران) از همه نمایندگان نظر خواهی شد و در جهت اخذ مجوز فعالیت و ثبت رسمی در قالب سازمانی غیر انتفاعی و مستقل به وزارت کشور ارایه شد و اما پس از ۲ سال، متأسفانه کمیسیون ماده ده برای تشکیل چنین تشکیلاتی نتوانست به تصمیم مثبتی برسد و کنسرسیوم به همان صورت و در چهارچوب شورای سیاست‌گذاری ادامه کار داد. از مهم ترین کارهای شورای سیاست‌گذاری ایجاد حساب متمرکز در وزارت علوم برای پرداخت‌های کنسرسیومی، ایجاد راهکار مناقصه برای خریدهای جمعی در وزارت علوم، سفارش قسمتی از اقلام براساس میزان مصرفه پیشنهاد حذف برخی اقلام که از نظر ناشران در سالهای قبل غیرقابل حذف اعلام می‌شد و تغییرات در مجوزهای ناشران بر حسب ضرورت و با توافق مستقیم دو طرف را می‌توان نام برد. کار بارز شورا در سال ۱۳۸۵ هدایت

جدول ۵: آمار مهم کنسیران در سال ۱۳۸۷ (۲۰۰۸)

شاخص ها	
هزینه کل	بیش از ۴ میلیون یورو
نوع بودجه بندی	بودجه مرکزی، کمک های مالی وزارت علوم
اعضا	۵۵ عضو (۴۴ دانشگاهها، ۱۱ موسسه پژوهشی و آموزشی)
حاکمیت	امضا صورتجلسه جمعی
خدمات	عقد قرارداد / آموزش
میزان اشتراک / خرید	اشتراک پایگاه ها و نشریات الکترونیکی JohnWiley, Springer, Ei Village, Scopus, ScienceDirect, Oxford, MathSciNet, IOP, Emerald, ProQuest, ACS, Ebsco, ISI
میزان استفاده	حدود ۸ میلیون مقاله کامل + ۱ میلیون رکورد

سیاست‌گذاری تامین منابع علمی دانشگاهها هستند و این شورا امور کنسرسیوم را رفع و فتق می‌کند. ولی از دید برخی از نهادها این تشکیلات وجه قانونی نداشته و نمی‌تواند توافق نامه با ناشران را امضا کند و از طرف دانشگاهها پرداخت انجام دهد.

ج) امور مالی و حساب بانکی: بر اساس یکی از مولداتین نامه مالی و معاملاتی دانشگاهها، دانشگاهها می‌توانند برای یک کار مشترک پول خود را در یک حساب (در یکی از دانشگاهها یا موسسات پژوهشی) تجمیع کنند. بر اساس این قانون هر دانشگاه هزینه اشتراک/خرید مربوط خود را به حساب تعیین شده واریز می‌کند. این روش نیز بنابر نظر برخی از نهادهای مربوطه در کشور قانونی

چالش های موجود در کنسرسیوم ایران

الف) مشکل مدیریتی: در ۲ سال اخیر مدیران زیادی تغییر کردند. بسیاری باعث تقویت بیشتر کنسرسیوم شدند ولی تعدادی از مدیران با وجود حضور در نشست ها مجدداً اقدام به مذاکره و پرداخت بیرون از کنسرسیوم کردند و این نکته را مطرح ساختند که عضویت در کنسرسیوم برای دانشگاهها و پژوهشگاهها اجباری نیست. این مسئله سبب صدمه زدن بر وحدت درونی کنسرسیوم و به نفع ناشران چندملیتی خواهد بود [۱].

ب) قانونی بودن کنسرسیوم: با وجودی که نمایندگان دانشگاه و مدیر کل دفتر پشتیبانی در حوزه معاونت پژوهشی وزارت علوم تشکیل دهنده «شورای

نیست و مرکز مربوطه مجاز به انجام این کار نیست.

د) معافیت مالیاتی

طبق قانونی که سالهاست در کشور اجرا می شود خرید کتب و نشریات و CD و همچنین پرداخت هزینه اشتراک موسسات نیز از مالیات معاف است. از سوی دیگر پایگاه های اطلاعات علمی که ماهیت الکترونیکی دارند و به تدریج جایگزین کتب و نشریات چاپی می شوند، بصورت صریح در قانون به آنها اشاره نشده است و بعضی از حوزه های مالیاتی بر اساس ماده ۱۰۷ و تفسیر آن به عنوان خرید امتیاز خرید آنها را مشمول مالیات می دانند. مشکل وقتی پیچیده تر می شود که نهاد دیگری بر اساس قانون فعالیت پیمانکارهای خارجی، پرداخت مالیات را برعهده ناشر و نه دانشگاه ها می داند و پرداخت هر گونه مالیاتی از سوی دانشگاه ها (کنسرسیوم) بابت خرید پایگاه های علمی را غیر قانونی تلقی می کند.

ه) همراه نبودن برخی از دانشگاه ها

عدم اقدام به موقع برخی از دانشگاه ها در ارسال پاسخ مورد نیاز به کنسرسیوم نیز از عواملی است که اغلب موجب تاخیر و ناقص شدن اقدامات کنسرسیوم می شود. طبق آیین نامه موجود هر دانشگاه/ موسسه پژوهشی یک نماینده با اختیارات کافی به کنسرسیوم معرفی می کند. برخی از دانشگاه ها بخاطر تغییر مسئولین خود در معرفی نماینده کوتاهی کرده و یا اهمیت لازم را به این موضوع نمی دهند. موافقی دیگری از جمله عدم خط مشی مصوب برای هدایت مدیران تازه کار، تخصص، تجربه و انتقال آن، بودجه تغییر در اجازه نامه ناشر، مشخص نبودن شیوه سطح بندی دانشگاه ها و اعضا بر سر راه کنسرسیوم بر می شمارد [۱].

هر دانشگاه را با نظر آن دانشگاه مستقیماً در اختیار کنسرسیوم قرار دهد. بدیهی است همچنان موضوع مدیریت تامین منابع جهانی اطلاعات علمی برای دانشگاه ها و موسسات پژوهشی کشور با نظر و انتخاب هریک از دانشگاه های عضو خواهد بود و کنسرسیوم نقش کمک کننده و مشورتی عالی را برای اعضا برعهده خواهد داشت. بایستی تمهیداتی اندیشید که دانشگاه ها با طیب خاطر به هر چه بیشتر منابع مورد نیاز خود دسترسی پایداری را داشته باشند. تا از این لحاظ نیز با برنامه های توسعه کشور هماهنگی برقرار باشد.

یادداشت ها

- 1-Library Consortia
- 2-FinElib
- 3-Helsinki
- 4-Hellenic Academic Library Link (HEAL- LINK)
- 5-Nationwide Consortium Supporting Access to Electronic Information (NEICON)
- 6- - OSI
- 7-Ebsco publishing, Cambridge University Press, Oxford, LexisNexis, CAB International, ProQuest, World Bank, Elsevier.
- 8-North West Academic Libraries (NoWAL)
- 9-JISC
- 10- - JANET
- 11-ANKOS
- 12-China Academic Library & Information systems
- 13- Three- Tiered

منابع و ماخذ

- [۱]- عمرانی، ابراهیم (۱۳۸۶). از باشگاه خرید تا کنسرسیوم: گزارش تجربه خرید جمعی مجلات چاپی الکترونیکی دانشگاه های تحت پوشش وزارت علوم، تحقیقات و فن آوری. اطلاع شناسی. جلد ۴، شماره ۳ و ۴، ص. ۸۹-۱۱۸.
- [2]-Fahimnia, Fatima; Fadaie Araghi, Gholamreza. (2005). "The structural model of ACNET (Iranian academic consortia): an overview to a qualified model of ACNET". ICDE International Conference November 19-23, New Delhi.
- [3]-Hormia-Poutanen, Kristiina...[et al.]. (2006). "Consortia in Europe: Describing the Various Solutions through Four Country Examples". Library Trends, Vol. 54, No. 3 pp. 359-381
- [4]- Karas?zen, Bülent and Lindley, Jane Ann (2004) "The Impact of ANKOS: Consortium Development in Turkey". Journal of Academic Librarianship Vol. 30, No.5.
- [5]-Nfila, R.B. and Darko-Ampem, K.(2002), " Developments in Academic Library Consortia from the 19 tos through to 2000: A Reviem of the Literature", Libraing Management, V. 23, N.4/5, pp.203-212.
- [6]-Xenidou-Dervos, C. (2003), " Moving from to Electronic: a Survival Guide for Greck Academic Libraries" , Serials : The journal for the serials community, Vol.16, No.1, pp. 145-152.
- [7]-Yao, XiaoXia ; Chen, Ling and LongJi Dai (2004), "Current situation and future development of CALIS", Library Management, Vol 25 , N. 6-7, pp. 277-282.

۴- جمع بندی و پیشنهادها

با گسترش فناوری اطلاعات و پایگاه های الکترونیکی به تدریج جایگزین نشریات و کتب چاپی در دانشگاه ها می شوند و از نظر اهمیت و ضرورت همانند منابع چاپی بلکه با اهمیت تر می باشند.

خرید جمعی (کنسرسیومی) پایگاه های الکترونیکی از نظر اقتصادی و اجرایی هم به نفع دانشگاه ها است و هم به نفع ناشرین. به همین خاطر در ۲ دهه اخیر در بسیاری از کشورها تشکیلات کنسرسیوم بین دانشگاه ها شکل گرفته و از آن بهره مند شده اند. در ایران نیز اقداماتی صورت گرفته است که برای تقویت و ارتقای آن پیشنهادات ذیل ارائه می شود:

- معافیت مالیاتی خرید کتب و نشریات بطور صریح شامل پایگاه های اطلاعات علمی هم بشود.
- نهاد تامین منابع علمی دانشگاه ها (کنسیران) همانند یک موسسه پژوهشی- اجرایی در یکی از حوزه های وزارت علوم و یا بطور مستقل با مشارکت دانشگاه ها به تایید شورای انقلاب فرهنگی رسیده و رسماً فعالیت کند.
- این مرکز می تواند علاوه بر شناسایی و معرفی و تامین منابع، در سازماندهی و اشتراک منابع کتابخانه های دانشگاهی کشور نیز موجب اقدامات جمعی و مشترک گردد.
- سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، بودجه سالانه خرید پایگاه های اطلاعاتی